

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 6 kron, za pol leta 3 krone in za četrt leta 1 krono 50 vin., — po pošti prejemane pa za celo leto 7 kron, za pol leta 3 krone 50 vin., za četrt leta 1 krona 80 vin. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 80 vin. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserter) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 16 vin., za dvakrat 24 vin., za trikrat 30 vin. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 7. novembra 1902.

Politični oddelek.

Pomnoženje armade.

Merodajni krogi v naši državi so prišli do spoznanja, da je treba armado zopet pomnožiti. Sicer čujemo vsako leto v prestolnem ogovoru, da je svetovni mir popolnoma zagotovljen, da se vsled trozveze ni ničesar bati in da vlada mej Avstrijo in mej Rusijo glede sicer jako nevarnega Balkana najpopolneje soglasje, a vzlic temu se hoče v teh mirnih in varnih časih armado pomnožiti za celih 20.000 mož na leto.

Vlada je, ko se je sešel državni zbor, koj predložila dotični zakon, kateri načrt pa je naletel na odpor pri vseh res ljudskih strankah, ne samo radi tega, ker se s to pomnožitvijo armade nalože ljudstvu nova krvna in denarna bremena, nego tudi radi tega, ker je ta načrt kršil pravico 20.000 sinov naše države.

Sedanji brambni zakon, ki določa število rekrutov, katere se sme vsako leto poklicati pod zastave, je sklenjen za deset let. Za vsako premembo tega zakona je treba dvetretjinske večine v parlamentu in ker te danes ni dobiti, si je hotela vlada pomagati z zvijačo. S svojim načrtom je namreč zahtevala, naj se ji dovoli pridržati v vojaški službi nadomestne rezerviste. Po brambenem zakonu služijo ti samo osem tednov in imajo po zakonu pravico, služiti samo toliko časa. Vlada pa je hotela te rezerviste, ki gredo 30. novembra na dopust, z novim zakonom primorati, da ostanejo še dve leti in deset mesecev v službi.

Vladni načrt je v svojem bistvu pomenil nekako revolucijo od zgoraj. V smislu ustave bi namreč morala vlada, ako hoče zvišati število armade, zahtevati premembo brambnega zakona in si zanjo zagotoviti dvetretjinsko večino. A ker je vedela, da

te večine ne dobi, je hotela z navadno večino spraviti v veljavo zakon, ki obsega premembo za deset let veljavnega brambnega zakona in krši pravice, katere daje brambni zakon nadomestnim rezervistom.

Označiti moralno stran tega vladnega postopanja, pač ni mogoče pri naši tiskovni svobodi.

Odpor proti temu načrtu je bil posebno močan na Ogrskem, v Cislitvanski pa so proti temu načrtu nastopile prav za prav samo nekatere manjše stranke. Vlada pa je vendar uvidela, da s tem načrtom ne prodere, da ga ne spravi v veljavo do dne 30. meseca novembra, kateri dan odidejo sedaj službujoči nadomestni rezervisti, in zato je kronski svet pod cesarjevim predsedstvom sklenil, umakniti parlamentu že predloženi načrt in ga nadomesti z drugim.

Oficijozno se je tudi že razglasilo, na kateri podlagi stoji novi načrt. Zahtevala se bo namreč pomnožitev armade samo za jedno leto. Za tako pomnožitev ni treba dvetretjinske večine v parlamentu, nego zadostuje navadna večina, ki jo vlada vedno lahko dobi. Važnost pa tiči v tem, da je prebito načelno stališče, določevati stalno armado vedno za deset let skupaj.

Ako bi v parlamentu imele ljudske stranke res kaj moči, bi pri vsakoletnem dovoljevanju armade lahko ljudstvu olajšale bremena militarizma. Toda ljudske stranke so maloštevilne in ne morejo dosti doseči. Odločitev je v rokah velikih strank, te pa ne bodo ničesar storile. Kakor se čuje, poskusijo socialni demokratje pri razpravi o zvišanju armade pridobiti zbornico, naj dovoli zvišanje armade samo, če da vlada za to primerno kompenzacijo, in sicer, da se uvede dveletno službovanje namesto triletnega in da se že izvede mnogo let obetana in nad vse nujno potrebna preuredba vojaškega kazenskega postopnika. To bi bila vsekako primerna kompenzacija, ker bi se ž njo olajšalo breme militarizma in

zagotovila vojakom pravna varnost, ki jo sedaj tako težko pogrešajo. A bojimo se, da bodo poslanci tudi sedaj kakor že tolikrat zamudili priliko, varovati korist ljudstva.

Politični pregled.

Državni zbor. — Vlada je prišla do spoznanja, da do konca tekočega leta ne bo mogoče dognati proračuna in zato predloži proračunski provizorij za dobo treh mesecev. Kar se tiče zakona o rekrutih, so Čehi sklenili, da proti njemu ne bodo delali obstrukcije. Zdaj se vrše posvetovanja, če nujni predlogi, ki so bili s privoljenjem predlagateljev zapostavljeni, niso vsled tega izgubili pravico do nujnega razpravljanja. Ako bi to popolnoma pravilno mnenje obveljalo, bi bila poslanska zbornica hipoma razbremenjena, sicer pa se lahko razprave o nujnih predlogih vlečejo še nekaj tednov.

Nova koalicija? — Pomnožitev armade dela, kakor poročajo razni listi, kroni mnogo skrbi. Da se dobi potrebna večina, je neki ministrski predsednik Körber naprosil voditelje poljskega kluba, naj skušajo Čehe in Nemce pridobiti za novo koalicijo, v kateri naj bi bili Čehi, Poljaki, nemški liberalci in nacijonalci. Mogoče je že, da je na tem nekaj resnice, saj je celo Madeyski, nekdanji minister Windischgraetz-Plenerjeve koalicije, te dni z raznimi parlamentarci mnogo konferiral in bil tudi pri cesarju v avdijenci. Sodeč po nemških listih, ni prav verjetno, da se to posreči. Če bi se pa koalicija sestavila, bi odstopili vsi ministri razen Körberja, Rezka in Piętaka in bi na njih mesta stopili dva zastopnika Čehov, dva zastopnika Nemcev in dva zastopnika Poljakov. Varšavsko „Slovo“ pravi, da bi bili to dr. Derschatta, dr. Bärnreither, dr. Kramař, Kaftan, Bobrżyński in Milewski ali Madeyski.

Jezikovno vprašanje. — Ker češki poslanci nočejo vsprejeti temeljnih načel Körberjevih za predlog sporazumljenju ob jezikovnem vprašanju, trudijo se baje na desnici zbornice, da bi našli drugačno podlago, na kateri bi bilo češkim poslancem omogočeno stopiti v pogajanja. Mej drugim da je izdelan neki načrt jezikovnega zakona, ki naj bi služil kakor splošen okvir. Ta načrt obsega 6 paragrafov, ki se glase: § 1. Deželni jeziki v smislu § 19 državnega osnovnega zakona so tisti jeziki, ki so v deželi navadni v enem kraljestev in dežel, zastopanih v državnem zboru. — § 2.: Kakor v deželi navadne je v zmislu zakona smatrati jezike tistih narodnosti, ki v dotičnem kraljestvu ali deželi tvorijo vsaj dvajsetino skupnega prebivalstva in bivajo poleg tega vsaj v eni občini kakor avtohtonno prebivalstvo. — § 3.: Država se poslužuje na svojih funkcijah deželnega jezika. Deželni zakonodaji je pridržano, da izda pobližje predpise o rabi deželnih jezikov v uradu, šoli in javnem življenju, kakor sploh za izvedenje člena 19. državnih osnovnih zakonov. Dokler ne bodo izdani taki predpisi, mora skupna vlada izdati provizorične odredbe v zmislu navedenega člena XIX. — § 4.: Uravnava rabe jezikov v državnem zboru in na centralnih oblastih, kakor tudi v posamičnih strokah uprave, tičejočih se vse države, spada v kompetenco državne zakonodaje, vendar pa bodi raba deželnih jezikov zagotovljena vsakemu državljanu v vsej instančni poti in tudi na omenjenih centralnih in upravnih organih. — § 5.: Narodnost je določiti po dopolnilnem ljudskem štetju po stanju kakor bo dne 31. decembra 1902. Vlada se pooblašča, da v tem pogledu izda potrebne predpise. Izdati je s posebnim zakonom kazensko pravna določila v preprečanje zlorab in uplivanja povodom ljudskega štetja. — Ta načrt zakona v obče ne bi bil nesimpatičen. Seveda moramo mi Jugoslovani, se svojega stališča in ozirom na eksepcijonelne razmere v teh krajih, imeti raznih tehtnih pomislekov. Na pr. in posebno glede § 3, kjer se hoče deželni zakonodaji prepustiti uredbo

rabe deželnih jezikov v zmislu člena XIX. osnovnega zakona. Ako bosti tu pri nas deželnozbornski večini izvajali rečeni člen o narodni enakopravnosti, potem pa že naredimo križ: kuhani in pečeni smo! Seveda je rečeni § 3 dobromišljen zaključek, ki naj podaja sredstvo proti onim deželnim zakonodajam, ki bi ne kazale nobene volje za izvedenje narodne enakopravnosti. Ta zaključek pravi namreč, da dotlej, dokler deželna zakonodaja ne izda potrebnih predpisov za izvedenje § 19. Vse lepo. Kaj pa, če bi bil slučajno na Dunaju zistem — kakor na pr. približno sedanji —, ki bo navezan na tiste mogotce na kaki deželni zakonodaji, ki bodo trmasto kazali rožičke vsem splošnim zakonom o ravnopravnosti? Kaj, ko bi tisti zistem znal iskati in najti sredstev in poti v to, da bi se njega lastni provizorični predpisi v kaki deželi — recimo v Trstu ali Istri — ne izvajali . . . ! Žebelj na glavo pa je zadel § 5. Če se misli določiti gotov minimum števila duš z dosego pravic, ki naj jih uživajo „v deželi navadni jeziki“, je prvi in neizogibni ta, da se te duše seštejejo pravično, korektno in brez politične tendence! Štetju bodi le ta namen, da konstatuje faktično število razmerje med narodnostmi! Zato je tudi brezpogojno pritrditi določilu v tem §, da zadeni kazni onega, ki je povodom štetja zagrešil kako zlorabo, ali nasilje, ali sleparstvo! Z določilom, da naj vlada izvede novo štetje po stanju narodnostnega razmerja dne 31. decembra 1902. so sestavitelji večkrat omenjenega načrta jezikovnega zakona izrekli indirektno, da je operat štetja od leta 1900 instrument, ki je neraben in da štetje po občevalnem jeziku je le komodno sredstvo za one, ki hočejo narodnostne razmere — falzificirati! Ali še jedno določilo k temu § bi nasvetovali mi, ker se nam zdi — zopet po vsakdanjih skušnjah — nujno potrebno. Mi bi menili, da kazni naj bi ne zadela samo onega, ki je zagrešil nasilje in sleparstvo, ampak tudi tiste javne organe, ki bi imeli skrbeti, da vsak taki dogodek pride res pol ostrino zakona, a ne store tega!

Balkanski nemiri. — Avstro-ogrski poslanik v Carigradu, baron pl. Calice, je bil pretečeni petek v daljši avdijenci pri sultanu. Razgovarjal se je podrobno s sultanom o vznemirljivem položaju v nekaterih balkanskih pokrajinah. Albanski šef Isa Boljetinac, ki je provzročil znane demonstracije v Mitrovici, namerava tudi priti v Carigrad, dočim ga njegovi somišljeniki pred tem svare. Sultan je poslal maršala Omer Rušni v Serres, da se prepriča, ali je res zatrta ustaja. V tem sandžaku je padlo v raznih praskah od 25. septembra 75 ustašev, 38 pa so jih Turki ujeli. Turške čete so izgubile 33 mrtvih in 17 ranjenih. Predsednik macedonskega komiteja, Stojan Michailowski biva že nekaj dni na Dunaju, ter se poda tudi v Berlin, Pariz in Peterburg, da vzbudi zanimanje za Macedonijo. Povedal je, da je v Macedoniji organiziranih 25 ustaških čet. Sedanje gibanje ima le namen, pripraviti za bodočo spomlad splošno ustajo, ako se ne bodo do ta čas izpolnile Macedoncem pravične zahteve.

Škodljivost vroče uživanih jedij in pijač za človeško zdravje.

Nekam čudno je, da naše zdravilstvo tako malo opozarja na škodljivost vroče uživanih jedij in pijač za človeški organizem; to vzbuja sum, kakor da bi zdravniki ne hoteli odvrčati človeka od tega, kar škoduje njegovemu zdravju in provzročuje bolezen, oziroma kar — polni žepe modernih zdravnikov.